

Asia: VN/32207/2022

Arviomuistio etäyhteyksistä oikeudenkäynneissä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ensinnäkin suhtaudun hyvin varauksellisesti siihen, että tuomari voisi olla istunnossa läsnä etäyhteydellä. Hankaluudet matkustamisessa, istuntosalien varaamisessa tai vaikeudet saada korvaajaa äkillisesti sairastuneelle tuomarille eivät ole kestäviä perusteita poiketa nykyisin voimassa olevasta sääntelystä. Oikeudenkäynti on lähtökohtaisesti käytävä oikeussalissa ja ainakin tuomarien pitää jatkossakin olla istuntopaikalla fyysisesti. Oikeudenkäynnistä ei pidä tehdä sometapahtumaa. Toseksi voi olla tarpeen säätää tuomarim mahdollisuudesta osallistua etänä istuntoon joissain laissa tarkoin määritellyissä poikkeusoloissa, kuten koronaepidemiaa vastaavan poikkeustilan aikana. Arviomuistiossa on esitelty krireerejä etänä osallistumiselle. Ne eivät kestä kriittistä tarkastelua. Poikkeus kaikkien tuomarien osallistumisesta fyysisesti oikeudenistuntoon voisi perustellusti koskea vain tilannetta, jossa fyysistä läsnäoloa ei pystytä toteuttamaan ilman mittavaa terveystarvetta. Asianosaisten oikeusturvan toteuttaminen ei ehkä kategorisesti ole esteenä tuomarin etäosallistumiselle, mutta ainakin monijäsenisissä tuomioistuimissa on olennaista myös tuomarien keskinäinen vuorovaikutus, erityisesti päätöksenteossa. Etänä osallistuvan tuomarin tosiasiallinen mahdollisuus vaikuttaa tuomion sisältöön voisi olla heikompi kuin istuntopaikalla fyysisesti olevien tuomareiden. Istunnon aikana voi tulla ratkaistavaksi myös prosessuaalisia kysymyksiä, jotka edellyttävät tuomarien välitöntä keskinäistä neuvottelua. Missään tapauksessa etäosallistumista ei pidä jättää väljän soveltuvuusharkinnan varaan. Asianosaisten suostumukselle ei tulisi antaa tässä suhteessa mitään painoarvoa. Tuomioistuimen kokoonpanoa ja tuomarien läsnäolon muotoa koskevat asiat eivät voi olla asianosaisten määrättävissä tai heidän suostumuksensa varassa. Mikään arviomuistiossa esitetty toteuttamistapa ei ole toteuttamiskelpoinen. Laissa tuomarin etäyhteydellä osallistuminen olisi rajattava koskemaan vain ylivoimaisen esteen kaltaisia tilanteita, kuten pandemiaa tai muita lähinnä valmiuslainsäädännön alaan liittyviä tilanteita. Yleisön läsnäolo internetin välityksellä ei vaikuta toteuttamiskelpoiselta vaihtoehdolta, muun muassa siihen liittyvien tietoturvariskien takia. Aivan erikoinen olisi järjestely, jossa yleisö olisi läsnä istuntosalissa ja tuomari osallistuisi istuntoon etäyhteydellä.

Arviomuistiossa on pohdittu myös sitä, että suullinen todistelu olisi mahdollista ottaa nykyistä joustavammin vastaan etäyhteyksillä. Arviomuistiossa on perustellusti päädytty suosittamaan etäyhteyksien käytön laajentamista suullisen todistelun vastaanottamisessa. Lähtökohtaisesti ääni-

ja kuvayhteydellä vastaanotettu todistelu on yhtä luotettavaa verrattuna siihen, että todistajaa tai asiantuntijaa kuullaan etäyhteydellä. Erityisen hyvin etäyhteys soveltuu asiantuntijan kuulemiseen. Todistelun vastaanottaminen etäyhteydellä edellyttää kuitenkin sitä, että käytettävissä ovat luotettavat sähköiset yhteydet, myös tallennusta silmällä pitäen.

Pakkokeinojen käytöstä ja poissaolon seuraamuksista arviomuistioon kirjoitettu teksti vaikuttaa perustellulta.

Tolvanen Matti
Itä-Suomen yliopisto